

# ÜLIÕPILASLEHT

N<sup>o</sup> 3

TARTU ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

---

7. DETSEMBER

1920

## Sisu.

- Mõned mõtted. Prof. A. R. Cederberg.  
Eesti-Soome üliõpilasliit. —hg.—  
Saagu rahutuks meie vaim! Johannes Maide.  
Rohkem oma initsiatiivi. Gustav Härm.  
Piinlik küsimus. Civis academicus.  
Edasiõppimise tingimistest Lääne-Euroopas. Paul Kogerman.  
Mõnda Inglise üliõpilaste elust. H. B.  
Norra üliõpilaste elust. Väljavõte „Ylioppilaslehti’st“.  
Veste. Ants Lagi.  
Kas leitakse uus vaimline arenemistee? A.  
Riiklik toetuslaen ja üliõpilase majanduslik „status prae-  
sens“. Volli.  
Kirjandusest. P. Kogerman.  
Statistiline ülevaade üliõpilaste ja vabakuulajate kohta  
Tartu ülikoolis 28. oktoobril 1920.  
„Üliõpilaslehe“ toimetuselt.  
Üleskutse valimiste asjus.  
Ü. s. „Spordi“ teadaanne.

# ÜLIÕPILASLEHT

№ 3

DETSEMBER

1920

## Mõned mõtted.

Määratumad laiad tööalad on avanenud iseseisva Eesti kodanikkudele. Eesti riik tuleb teha tugevaks tervikuks, üksuseks, ja selleks peab tööd algama aluspõhjast. Mõni vahest võib ütelda, et ei ole, millest ehitada. Minu arvates ei ole see õigesti öeldud: ehitustarbeid on palju ja, usun kindlasti, eriti hääd materjaali, kuid see on laokil ja terviku jaoks veel mitte valmis.

Eesti riigi ülesehitamine on selle noorsoo ülesanne, kes just praegusel silmapilgul on astumas ellu oma tööjõuga, kes kõige paremini jaksavad künda ja külvata, kelle käed on kõige tugevamad sõjariistu tarvitama, kellest sajad ja veel sajad täidavad Eesti oma ülikooli kuuldesaale.

Kõik peavad selgesti tundma omi kohustusi, sugugi vähem ka need, kes on määratud töötama vaimlisel alal, kelle ülesandeks on Eesti rahvusliku hariduse kindlustamine, edendamine ja laialilaotamine.

Eriti nende viimaksmainitute kohustusist tahaks ütelda paar sõna „Üliõpilaslehe“ veergudel.

Väga mitmekesised on tarvidused, mis end vaimlisel alal tunda annavad. Noor riik tarvitseb kooli- ja kirikuõpetajaid, kohtunikke, arste, administratiiv-ametnikke, kirjanikke, teadusmehi. Eesti peab oma rahva keskelt saama oma ametnikud, oma hariduse edustajad, toetajad, laialilaotajad. See riik, mis ei suuda aja kestes toota jätkuvalt majanduslikke tarbeid ja kristalliseerida tarvilisel määral vaimlisi jõude, ei või kestmalt püsida iseseisva riigina.

Ei ole ka mingit põhjust, et sarnast riiki kunstlikult üleval hoida, sest kunstlikkus ei vasta millalgi terve arenemise eesmärgile.

Minu arvates ei või olla kõige vähematki kahtlust selles, nagu ei jatkuks siin küllalt tarvilisel määral vaimlisi jõude. Materjaali on küllalt, selle peab ainult ühiskonna tarvidusi silmas pidades koondama harmooniliseks koguks.

Ühiskonna kasu, üleüldine kasu peab olema kõigi kodanikkude kõrgeim siht. Meie ei ela eneste jaoks, vaid selle rahva jaoks, kuhu kuulume, kes meid on kasvatanud ja kes meilt kõik võib nõuda. Selle harmooniline arenemine peab olema

ülimaliks eesmärgiks. Sellepärast ei võiks need, kes praegu teaduse allikail on, end ülikooli kaudu elule ette valmistavad, mitte ainult selle päale mõtelda, mis oleks majanduslikult kasulikum igapähele üksiku isiku seisukohast vaadates, kus oleks töö kergem, elu hooletum.

Ühiskonna kasu peab ka silmas pidama. Ja elu isesugused seadused näitavad, et mida ligemale on jõutud üldharmoniale, seda õnnelikumad on ka üksikud isiku seisukohast vaadates.

Olen hakanud selle küsimuse üle mõtlema nähes, kui ebatasaselt on jagunenud üliõpilased eriteaduskondadesse. Arstide ja juristide elukutsele valmistajaid on suured hulgad, kuna vähetöötava kiriku- ja kooliõpetaja kutse poole ainult imestamiseväärt väike salgake sammub. On enesest mõistetav, et noor riik tarvitseb vaid piiratud määral arste ja juriidilise haridusega isikuid, samuti ka see, et rahvaõpetajaid peab olema. On mõteta kõigil tungida samale alale lootuses, et see ala majanduslikult kasulikum, ülesanded kerged, elu hooletu. Aeg tasandab asja küll: mida suurem tung kusagile alale, seda vähemad äraelamise võimalused üksikutel. Kuid ärgem oodakem, et halastamatu arenemine meid õpetaks, — õppigem parem ilma selle sunduseta, seda enam just põhjusel, et vabatahtlikkus viib kindlamini ja ilma pettumusteta sihile.

Nende kohus, kes praegu õpivad ülikooli kuuldesaales ja töötavad selle paljuis laboratooriumes, on pidada oma ülimaks eesmärgiks ühiskonna kasu ja tunda, et nad peavad töötama selle rahva kasuks, kes neile kõik on annud. Siis töötavad nad ka oma kasuks ja õnneks.

A. R. Cederberg.

## Mõtiskelu üliõpilaskonnast.

Küsimus, mille üle juba enne revolutsiooni püüdi murti, — Eesti üliõpilaskonna üldise keskkorralduse loomine, hakkab nihkuma surnud punktilt, mitmed üliõpilaskonna ühised päevaülesanded on niivõrd pakilist ja edasilükkamatut laadi, et nende lahendamiseks vajalise üldedustuse ellukutsumine enam viivitust ei kannata. Sellepärast peab juba kõige lähemal ajal leitama ühine keel, peab jõutama vastastikuste mõõnduste teel ühisele kokkuleppele.

Pääsjalikult erinevad mõtted ainult ühes küsimuses. Kas peab „üliõpilaskond“ moodustama kõigist üliõpilasist koosseisva ühtlase terviku või ainult olevate jõuüksuste vabatahtliku ühingu. Embkumb — kas olgu üliõpilaskond sundiva võimuga „unitaariik“, mille alamaks sunduslikult kõik üliõpilased, riik, mis varustatud teatud suveräniteediga, seadusandva koja, kui kõigi kodanikkude edustusega („üliõpilasnõukogu“ J. Teinmani kavast), „parlamentaarsete ministeeriumiga“, mis oma tegevuses seadus-

andva koja ees vastutav („üliõpilaskonna juhatus“ säälsamas), või ainult omavahelisel kokkuleppel tugenev organiseeritud (plus osavõttasoovijad organiseerimatud) üliõpilaste föderatsioon. Kas kõigi üliõpilaste unitaarriik või asjast huvitatud üliõpilaste föderatsioon — that is the question.

Mõte keskkorralduse loomisel välja minna olevaist organisatsioonest tundub pääliskaudsel vaatlusel väga sümpaatlikuna ja ajakohasena. Käib ju püüe autonoomsele enesekorraldusele vabatahtliku kokkuleppe alusel punase joonena läbi nii paljuist nüüdisaja eneseavaldusist. Sarnasil alusel organiseeruvad mitmed majanduslikud rühmad oma klassihuvide kaitseks — ametühingud, põllumeeste kogud jne. Miks ei võiks siis ka üliõpilaskond olevaist organisatsioonest luua tugeva keskkoha, mis jõukülluse magneedina organiseerimatute üliõpilaste lendava liiva enda külge kisuks, pannes sellele tööle kõigi üliõpilaste jõud ühishuvide taotlemisel? Ja, nii näib esialgsei vaatlusel.

Kui aga asja üle kestvamalt mõtiskella, ilmenevad peagi niisuguse organiseerumise viisi paratamatud pahed. Esitada mõned neist — ongi käesolevate ridade eesmärk.

Teistel aladel annab vabatahtlik organiseerimine häid tagajärgi pääasjalikult selle tõttu, et organiseerumine ühinguise sünnib kindlate ühtlaste juhtmõtete alusel. Vastavalt loogilisele klassifikatsiooninõudele jagunetakse erirühmadeks ühe kindla jagunemisaluse (fundamentum divisionis), ühe kindla tunnismärgi suhtes, olgu see poliitiline ilmavaade (erakonnad), või mõned majanduslikud kutsehuvid (mitmesugused kutseühingud). Meie üliõpilaskonnas valitseb aga selle poolest lausa Baabeli segadus, kuna iga organisatsiooni isesugused ideed ja vaa- ted kannavad, mille hindamisel ühist kriteeriumi ei saa tarvita- da. Poliitilisi mõttevoole ei saa meie organisatsioonide klassi- fitseerimisel eraldusprintsibiina arvesse võtta: E. Ü. S:is leidub iseseisvaid sotsialiste, „Ühenduses“, vähemalt vilistlaste seas, rahvaerakondlasi, P. E. Ü. S:is oli enamlaste kõrval maaliit- lasi ja — mine tea! — ehk on korporatsioonidesse kah mõni sotsialist ära eksinud!

Üks või teine seisukoht rahvusküsimuses annab küll mõnele rühmale teatud omapärase ilme, isesuguse individuaalse värvingu, kuid ka mitte igalpool. Jagunemine mees- ja nais- organisatsioonideks on segaorganisatsioonide tekkimisega mine- tanud oma sennise selguse jne. Uued, viimasel ajal tekkivad organisatsioonid konstrueeruvad jällegi põhimõttele, mil ükstei- sega väga vähe ühist — olgu see kas tõsise teadusliku töö harrastus, karskus, tung mugavamaid koosolemise vorme soetada või lihtsalt kalduvus tähelepanu äratavasse ekstravagantsusse.

Nii ei ole iga organisatsioon kaugeltki kindlailmeline homogeen-ühing, erinev teistest ühe ja sellesama tunnismärgi suhtes, vaid ühe erilise kitsa idee alusel seisev rühmkond või halvemal juhtumisel mitmete voolude kirju parlament, mida

ainult teatud mineviku traditsioonid ühte hoiavad. Sellepärast on raske ütelda, millised demarkatsioonjooned eraldavad meie üht organisatsiooni teisest, ja seda raskem sõnul defineerida ühe või teise organisatsiooni erilaadi.

Nende puhttüübiliste üliõpilasorganisatsioonide kõrvale on hakanud viimasel ajal tekkima eriühinguid teatud spetsiaalse sihi taotlemiseks. Neisse ühinguisse võivad loomulikult kuuluda mitmete organisatsioonide liikmed, ja selle tõttu minetab vanast burschiajast päritud põhimõtte — üliõpilane tohib olla ainult ühe organisatsiooni liige — oma sennise raiaon d'etre'i.

Asja nii olles pöörab üliõpilaste keskedustuse loomine organisatsioonidest väljamineks suurte raskustega kokku. Organisatsioonidel baseeriv keskedustus ei kajastaks kuigi täpikäälselt üliõpilaskonnas valitsevaid voolusid, sest need ei lange kaugeltki üksikute organisatsioonide piiridega kokku. Kuigi keskedustuse valimine sünniks organisatsioonide poolt, proportsionaalselt nende liigete arvule, ei annaks sarnased valimised alati rahuldavaid tagajärgi. Ühes organisatsioonis esinevad mõnikord mitu eri-voolu; et organisatsioon sundida ei saa edustajate valimisel proportsionaalsuse seisukohale asuma ja ka organisatsiooni poolt valitavate saadikute arv kõigi voolude vahel nende arvulisele suurusele vastavalt ära jagada (see oleks tungimine sise-mistesse asjadesse l), siis võib organisatsioonides, kus niisugused mõtete lahkuminekid ette tulevad, enamus vähemuse kallal vägivalda tarvitades ainult enamuse vaadetele vastavad saadikud keskedustusse saata. Nii läheks valimistel terve hulk häali tagajärjeta kaduma. Ainult proportsionaalsuse põhjal ettevetud valimised nimekirjade järgi võimaldavad üliõpilaskonna keskedustusi, mis kõiki olemasolevaid mõttevoole ja püüdeid tõetruult kajastab.

Tekib veel teine küsimus, mis organisatsioonide kaudu valimistel raske otsustada — nimelt: kas anda ka erilisele teaduslikele ja teistele ühinguile, mis endasse koondavad üliõpilasi mitmest organisatsioonist, võimalus oma edustajate kaudu keskedustusest osa võtta. Ühest küljest ei tohiks seda lubada, kuna niiviisi mõni üliõpilane kahekordse hääle omandab. Teisest küljest ei oleks jälle otstarbekohane ka neid ühinguid välja jätta. Kui juba välja minna organisatsioonide seisukohast, siis võivad ju ka neil ühinguil keskedustuses oma huvid kaitsta olla, nii et neilt edustusõigust röövida ülekohtune oleks. Päälegi lähevad piirjooned mitmekesistumise juures niivõrd ebamäärasiks, et edaspidi kerge ei saa olema erisihiga ühinguid teisest eraldada. Üldise, nimekirjade järgi ettevetud valimiste juures ei omanda aga ükski üliõpilane kunagi üle ühe hääle, ja nii langeb iseenesest ära vahetõgemine hääleõiguslikkude organisatsioonide ja lihtühingute vahel.

Edasi ärgem unustagem meie olevate organisatsioonide senniseid suhteid. Senni on suur osa olevaist organisatsioonest isekeskis pahatihti teraval vaenujalal seisnud. Ilma suuremate

põhjusteta, ilma küllaliste alusteta kestavad üksikute ühingute vahel vaenulised suhted, lokkab vastastikune sallimatus, degenererudes isegi päris külapoiste löömingute taoliseks. Kui kõrgelt mõni sarnaseid aktiviteedi avaldusi, kui meie nooruse värskuse ja jõuküllasuse tunnismärke ka ei hindaks, mis senni meie organisatsioonide vastastikuse läbikäimise olulisemaks jooneks on olnud ja nagu viimasaja sündmused näitavad, veelgi on, ei tohi siiski lubada, et keskedustuse vastutusrikas tegevus sarnaste põrnitsemiste ja organisatsioonide vägipulgavedamiste tallermaaks muutuks. Ja see viimane juhtuks tingimata, kui keskedustuse liikmed organisatsioonide poolt valitaks ja nende edustajaina tegutseks. Siis vaatas igaüks enda, kui teatud organisatsiooni traditsioonide kandja päale, üksikute ühingute huvid seatakse üldisist huvidest kõrgemale ja väljendatakse üleliigne kord vana läageks läinud sallimatust ja kitsarindlust, ühe sõnaga, esineksid kõik samad väärnähtused, mis esile tulid riikide seisuslikkudes kogudes XIV.—XVII. aastasajani, mil iga saadik end kõige päält kihihuvide kaitsja tundis olevat ja oma valijate poolt saadud mandaadiga (mandat impérait) oli seotud. Ka siin tooks nimekirjade järgi valimine parandust: ainult sarnasel korral võiksid edustajad end üliõpilaskogu üldiste asjade otsustamisel vabad tunda, kõiki asju otsustada oma parema tahtmise seisukohalt, kõrvale jättes kõik rühma-huvid ja oma kellatornist väljapiilumise. Alles nii väheneksid omavahelised hõõrumised ja tekiks soodus pind tagajärjekaks koostöötamiseks.

Teistel aladel esitavad organiseerunud rühmad ikka teatud kihi teadvamat, väärtuslikumat osa ja sellepärast võivad nad täielise kõlblise õigusega terve kihi esitajaina kus vaja üles astuda. Nii on lugu näit. mitmesuguste ametühingutega, millest ainult väheväärtuslikud, väheteadlikud elemendid eemale jäävad. Üliõpilaskonnas on lood teistsugused: siin ei moodusta organiseerimatud kaugeltki mitte alati väheväärtuslikumat massi. Paljud väga väärtuslikud elemendid keelduvad mitmesugusil põhjusil, kas ajapuudusehuvidele vastava ühingu äraoleku, kinnisema hingelaadi või mõne muu põhjuse tõttu, astuma organisatsiooni, kuna nad muidu säilitavad elava huvi üliõpilaskonna ühistoimingute vastu. Samuti ei või öelda, et organisatsioonid alati sisaldavad kondenseerunud kujul üliõpilaskonna ekstrakti: tühje päid ja kõlkaid võib siin sama ohtralt leiduda kui mujal. Keskkorralduse loomine organisatsioonide kaudu aitaks kunstlikult organiseeritud üliõpilased mitmeti tähtsamale kohale ja tõrjuks organiseerimatute vähekoondunud jõud ülekohtuselt kõrvale. Organisatsiooni edustaja, kelle taga kindel kompakt rühmkond seisab, võiks hoopis iseteadvamalt oma kihihuvide kaitses üles astuda, kuna organiseerimatute seisukord kindla seljatoe puudusel raskem oleks ja nende tegevus nagu õhku rippuma jääks. Nimekirjade järgi

valimine võtaks aga kildkonna poliitikal jalad alt, keskedustes oleks nii organiseeritud kui organiseerimatute seisukord enam vähem ühetaoline ja üldised huvid pääseksid küsimusis, mis keskkorraldusele alluvad, kergemini maksvusele. Nii viisi omandaks üliõpilaskonna ühine tegevus kindla ilme, valguks kindlaisesse vormidesse, olenedes mitte juhuslikest rühmahuvidest, vaid terve üliõpilaskonna jõu suhetest, mida keskedustus täieliselt kajastaks.

Kui keskkorralduse taga terve üliõpilaskond seisab, siis on tema otsuste erikaal igatahes suurem ja tema autoriteet kummutamatum. Ainult organisatsioonide tüütavatest arve-õiendustest kõrgemal erapooletul platvormil seisev keskedustus jaksab igalpool, kus vaja, ütelda oma kaaluva sõna, tundes oma selja taga terve üliõpilaskonna jõudusid.

Kui aga kord üliõpilaskond, omandades proportsionaalse valimise teel moodustatud üliõpilasp Parlamendi näol seadusandva koja ja selle tahtmise täitjana „parlamentaarset“ juhatuse, nii viisi riigi eeskujul konstrueerub, siis ei tohi tema otsusil puududa asjaomasis küsimusis ka igale suveräniteedile omane sundiv võim. Ja samuti olgu ta õigustatud enda hääks sunduslikku maksu võtma, nagu seda iga suveräänne riiklik ühing teeb. Kui üliõpilasedustuse tegevusest kõik üliõpilased kasu saavad, siis ei tohi siin maksu asjus olla kaht mõtet: iga üliõpilane olgu kohustatud üldtewõtete toetuseks teistega üldseil alusil kulused kandma.

Ja lõpuks — et kord analoogiat juba lõpule viia — sarnanegu üliõpilaskond riigile veel ühes suhtes: samuti kui nüüdisaja õiguslik vabariik ise enda võimu vabatahtlikult piirab, igale kodanikule kodaniku õiguste näol puutumatu varandust kätte andes ja neid vabadusi enda võimuga kaitstes, samuti organiseerugu ka üliõpilaskond õigusliku korra põhimõtteid aluseks võttes ja oma mõjukonda kindlasti piiratud ühiste küsimuste kitsa alaga piirates. Igale organisatsioonile jäägu tema magna chasta — tema täieline sisemine rippumatus. Siin ärgu kaldu tagu libedale tsentraliseerimise teele, mis olevais elulisis üksusis tekitaks ainult õigustatud pahameele ja viha.

Ainult niisugune, moderni riigi teooria põhimõtteile vastavalt organiseerunud üliõpilasriik jaksab saada mõjuvaks ja kindlaks jõuks, võimeliseks täitma kõik keerulised ülesanded, mis veeretab üliõpilaskonna õlule igapäevaga arenev, erinev ja mitmekesisiv elu.

Peeter Treiberg.

## Eesti-Soome üliõpilasliit.

Meie rahva hinges on alati olnud elav tung põhjas asuva hõimu poole. Soome-Eesti lähendamise mõte on asi, mis juba ammu õhus rippunud, asi, mis punase joonena läbi käib kogu me-



kultuuri arenemisloost. Juba ärganud Eesti rahvustunde esimesel avalikul rõõmupeol, esimese laulupeo aegu võtsid Soome külalised osa tormilisest meeolu tõusust, mis siis loomulikult valdas kõiki, kel Eesti asi oli vähegi südame pääl. Ning ka edaspidi on ärkeajal Soome-Eesti vaheline läbikäimine vahetpidamata püsinud soojana ja elavana. Üheks tolle ajajärgu kallimaks aateks oli mõlema rahva vahel kindlama ja kestvama ühenduse loomine. Koidula lauludest Friedebert Tuglase „Aja Kaja“ ühe helklevama esseeni peegeldub see alatasa me kirjanduses. Koidulale kangastus juba mingisugune jäädav kultuuriline, võib olla, ka poliitiline liit, ja Tuglas silmab pool-prohvetlikus nägemuses ühinenud vaimlist Eesti-Soomet. Keset pühapäiselt rahulikku lahte kõrge kaljusaar, kust nähtuvad kauge sinetava uduna ühelsel tuhande järve maa, teiselpool me paekaldase kodumaa vaevalt viirav rand — sarnane on sümbool, millesse Tuglas sulgenud kahe sugurahva liitumise mõtte.

Neil mõlemil alg- ja lõpupunktel on palju vahelülisid:

„Üle lainetava lahe,  
üle vahutava vee“

ihkasid M. J. Eiseniga pea kõigi me vanemate tegelaste meeled, olgugi, et see iha raskete poliitiliste olude tõttu esiotsa ainult platooniliseks jäi. Alles nooremale ja teovõimsamale sugupõlvele jäi ülesandeks ka praktiliselt asja läbiviimisele asuda. Tugevam idee-line bagaas ja hoopis paindumatum selgroog võimaldasid „Noor-Eesti“ meestele hoogsama tegevuse ja läbilõõvama mõju. Hulk broshüüre, tõlkeid, ajalehekirjutusi Gustav Suitsu, Aaviku, Grünthali ja paljude teiste sulest tutvustasid kumbagi rahvast teineteise püüete ja vaimlise eluga, ning ka teaduslik Eesti keele uurimine võttis samal ajal paari kapitoalse Soome teose tõttu uuesti hoogu.

Nõnda sõlmiti sidemeid, mille sügavale ulatavat tähendust näitas õige pea ajalugu. Eesti Vabastussõja kriitilisema momendi päästavad õigel ajal päralt jõudnud Soome abiväed. Võõraste sissetungijate röövsalgad tõrjutakse üle piiri, ja ühes poliitilise võimaldus ka kultuuriline vabanemine. Enamlastest puhastatud Tartus asutatakse ülikool, ja ka siin, intellektuaalse Eesti loomisel, tõttavad jällegi soomlased nõu ja jõuga abi andma. Terve rida silmapaistvaid Soome õpetlasi aitab kindlustada soometõulise elemendi seisukohta ja arendada laialdasema ilmavaate ja ühtlasi ka tõuühistunde moodustamist. Sellega on jällegi astunud suur samm edasi Arvid Genetzi ideaalide teostamise teel. Väinölä laste ühen-

damine ei ole enam paljas fantastiline unistus. Kaks iseseisvat kultuuri töötavad alal hoida Soome tõu väärtust Euroopa rahvaste peres. Sarnane on me praegune olukord.

Nõnda näeme, et kõige kiuste, mis olud kaljurünkana ette veeretanud, on vennasrahvaste ühised huvid ja sugulustunne ometigi olnud seks liiga tugevad, et end lämmatada lasta. Olgu et aastasadade kestes oldi sunnitud sammuma lahus radu, lööb ometi kohe heledalt lõkkele Ühissoome kultuuri aade, niipea kui käed vähegi vabad, ja esimesed mõttevilksatused orjusest pääsnute pääjus otsivad kindlaid sidemeid teinepool lahte olijatega.

Sarnases olukorras on kõigiti tervitatav asutuse ellutekkimine me üliõpilaste ringkondades, mis tahab olla sidelüliks kummagi rahvuse vahel. Luua koht, kus kõneldakse Soome keelt, loetakse Soome kirjandust, püütakse referaatide ja ettekannete abil süveneda Soome vaimlisse ilmesse ja kinni püüda sugulasi värinaid naabri hinges — see on ülesanne, mille omale asetanud Eesti-Soome üliõpilasklubi, ja millest väärilisemat ka raske leida. Eriti, kui arvesse võtta, et ka siin Soome õpejõud on otsustanud oma teotavat kätt pakkuda. Juba on peetud mitu elu- ja ilmerikast koosolekut, mis näitavad, et klubil on tahtmist ja jõudu oma ülesandeid läbi viia.

Avamiskoosolek peeti 29. okt. E. ü. s. „Ühenduse“ ruumides. Koos oli pääle üliõpilaste terve rida mõlemast rahvusest õpejõude. Kõne, millega üliõpil. Anni klubi tegevussihist püüdis ülevaadet anda, käsitles Soome silla senist ehitamislugu ja näitas, kuidas algul aralt kokkukantud kivikestest aegamööda kujunes tugev ehitus, mida ka kangemal tuulil raske kõigutada. Ta avaldas lootust, et nüüd on jõudnud aeg, mil teineteist täielikult õpitakse mõistma ja hindama, aeg, mil saab võimalikuks vastastiku teineteisele anda kõik, mis meis väärtuslikku ja hääd, ja muuta seisukorda; kus ainult üks on kinkija ja teine võtja, sääraseks, kus mõlemad on ühevõrra omandanud Lääne-Euroopa kultuurilist vaimu ja kus ka senni tahajäänud Eesti suudab võidu edasi rühkida ühes teiste haritud rahvastega.

Täis tulist aatelist hoogu oli pr. Hilja Kettuse eestikeelne tervituskõne:

„Väiksest sinepi seemnest kasvab suur puu. Orjastatud võõra ikke all ohkava väikse rahva vabadusearmastusest tõuseb tema vabadus. Luule lapsikuks peetud unistusest võib tööolu välja kujuneda.

Vabaduse armastus viis väikse rõhutatud Eesti kui ka Soome seseisvusele. Luuletaja omal ajal ilusaks utoopiaks tembeldatud mõttekuju elus laiali pillatud Väinölä lastest, keda hõimu vaim veel kord võiks ühise kodu soojusse koguda, hakkab tõeks muutuma.

Ilus ja armas on luuletaja mõttekuju, hale ja kare tööelu, üteldakse. Aga tööeluks muutunud luuletaja unistus on selle ilma lapsele annetest ilusaim.

Rahvusline ärkamise aeg niihästi Eestis kui Soomes on luuleks muutunud elu. Tuletagem ainult meelde Eestis esimest laulu-pidu ja Lydia Koidulat, Soomes kõike seda isamaalist vaimustust, mis koondub sõnade ümber: Snellman, Runeberg, Kalevala. Elu, nii täis vaimustust, usku ja lootust, elu nii naiiv, nagu seda pärast on üteldud, aga lisagem juurde: nii suurepäraselt, nii suurejooneli-selt naiiv.

Me peame sellele tööle tunnistust andma. See ei olnud mitte kerge, ühe päeva vaimustus. See ei olnud mitte õhust rippuv idealism, vaid see kihutas tööle ja võitlusele ja võime ka ütelda — võidule.

Me võlgname tänu oma unistuse-ajajärgule. See on meie iseseisvuse mõtte esimene aste, olgugi, et ta oli ainult unis-tuste kõige udulisem utoopia, mis isegi unes ei leidnud selget kuju.

Juba rahvuslise ärkamise ajast saadik võiksimme nii siit- kui säältpoolt lahte isikuid nimetada, kes vastastikku külas käisid ja hõimuküsimuse vastu vaimustust tundsid.

Täna aga, Soome-Eesti klubi Tartu ülikooli juurde asutades tahame iseäraliselt meelde tuletada kõigepäält seda väikest „Soome-Eesti Lepingut“, mis aastal 1907 Helsingi ülikooli juurde asutati, ja neid noori, kes prof. Krohniga eesotsas Soome-Eesti sidemete kindlustamiseks töötasid sel ajal, kui üleüldine arvamine lapseliku usu Soome-hõimu ühisest tulevikust juba maha oli matnud. Selle liidu Eesti liikmete ja ajutiste külaliste hulgast mainitagu nimed: Aavik, Suits, Grünthal, Leeni Ploompuu, Hella Murrik, Eduard Virgo, Mihkel Martna j. t. — 1910. a. jäi „Soome-Eesti Lepingu“ töö poliitilise surve pärast seisma. Aga ma olen kindel, et selle liidu noored Soome liikmed, kelle arv mitte väikene ei olnud, üle kodumaa laiali minnes selleks kaasa mõjusid, et lähenemise aade nii ootamata selge oli, kui muutunud poliitiline olukord a. 1918. luule asemele reaalinõudis nõudis ja ühise vabaduse eest kõrvuti valatud verega endise hõimuluule igaveseks tõeks kroonis.

Aastasadade jooksul on meie vaated küll ida, küll õhtu poolt asjata oma olemisele abi otsinud. Me ei ole võõrsilt seda kultuuri-pinda leidnud, mis meie sügavamaile hingenõuetele oleks vastanud. Viimaks läbielatud suured sündmused on meile alles nõu annud sügavamale meie omapärasesse hinge tungida, annud meile uuesti Kalevala ja Kalevipoja vaimu, annud meile meie rahvaste mineviku, mis on ainsaks aluspinnaks, mille päält Soome ja Eesti tulevik võib tõusta.

Kindlasti uskudes, et me, uue Soome-Eesti klubi asutajad, nimelt selle meie mõtete ja vaadete õige toetuspunkti selgesti näeme, ütlen siin olevate soomlaste nimel südamest: jõudu tööle!“

Koosoleku teisel poolel valiti juhatus järgmises koosseisus: esimees neiu A. Tamm, abi A. Anni, kirjatoimetaja H. Mora ja aekahoidja J. Teinman, revidendid O. Loorits ja neiu H. Pett.

Lõpuks tervitas koosolekul külalistena viibivate Soome Kristliku Liidu edustajate nimel mag. Gulin soojalt klubi avamist ja lubas Soome vennasasutusele edasi anda klubi poolt saadetavad tervised.

Päale seda esimest on peetud veel mitu koosolekut, kus pääle muu on harutatud ka mõnda rahvuskultuurilist küsimust. Nõnda ei tahaks Eesti-Soome klubi ikkagi veel loobuda võõra-keelsete perekonnanimede eestikeelseks muutmise mõttest. Kuna Soomes praegugi veel igal suuremal rahvuslikul tähtpäeval raputatakse orjaaja mälestusena maha hulk Rootsi liignimesid ja raatsitakse isegi juba auväärt kõla omandanud nimedest lahti ütelda, ei ole senni suur osa Eesti seltskonda ikka veel mõelnud lahkuda oma kõige rusuvama ja tumedama ajajärgu pärandusest. Seda läbi viia suudaks ainult suur, sütitav eeskuju, mis korraga üle maa õhutaks sädeme leegile ja aitaks eestlasi teha ka eemalseisjate silmis eestlasteks. Liiga sagedasti on põliseid Eesti perekondi, kes veendunud isamaalased, loetud sakslasteks ja sellega suurt osa me juba niigi tillukesest kultuurilisest kihist tembeldatud võõra rahvuse omaks. Iseäranis Saksamaal on mõjuvaid tegelasi, isegi kirjandusloolasi, nagu vienlane Otto Hauser, kes ilma pikema mõtlemiseta ristivad iga vaimliselt silmapaistva teo Saksa intellekti võiduks, niipea kui kordasaatja nimi vähegi lubab sarnast oletust.

Ka teises asjas on Soome klubi juba seisukoha võtnud, nimelt Eesti rahva soomekeelse nimetuse asjus. Endise „Viro“ asemel on me vabastussõja ajal hakatud tarvitama nimetust „Eesti“, mis olekski vahest läbi läinud, kui selle vastu keele autoriteetid

poleks hakanud poleemikat ajama. Soome valitsuse edustaja järelpärимise pääle — kummas pidada õigemaks, saatis prof. Kettunen klubi hääkskiitmisel vastuse faktiliselt rohkem iseloomustava nimetuse kasuks. „Viro“ on vaid ühe maakonna nimetus, mis harimata Ingeri rahva kaudu üleüldistatud tähenduses on kandunud Soome, kuna ainuüksi nimetus „Eesti“ on ajalooliselt täiesti õigustatud.

Enne lõpetamist lisan juure, et ka Soomes on paralleelselt tekkinud vastav organisatsioon, ja et isegi Budapestis on liikumas umbes sarnane mõte. Kui kolm Soome-Ugri kultuuri keskkoha sääraselt leiavad ühise pinna, siis muutub Helsingi „Ylioppilaslehti“ referendi A. P-lä tabavat tähendust mööda „Soome sild Soome-Ugri sillaks, ja sugurahvaste ülikoolide vahel pääseb võidule vennalikum ja soojem vahekord kui iial enne“. Nõnda ei jää siis ka meil muud üle, kui sama artikli lõppsõnadega mutatis mutandis soovitada, et need väljavaated me Tartu ülikoolis õige laialdase poolehoidjate hulga leiaksid ja et senni kõige arvukalt edustatud ajaloo-filosoofia teaduskonna kõrval ka teised võimalikult elavalt asjast osa võtaksid.

— hg. —

## Saagu rahutuks meie vaim!

Nii väidame, asudes diametraalselt vastakale seisukohale kõigi kristianismi vagatsemiste, meil viimasil ajal populaariks saanud, Läänes aga juba iganud neobuddhismi ning teiste vaatlemise pääle tugenevate ilmavaadete vastaselt. Sest juba küllalt oleme näinud selle vaimu tõhusust, liigagi kaotanud omi paremaid aegu, võimisi, teda tunnustes.

Tõsi, oleme küll vabanenud sarmaatidest, teutoonidest, kuid hinge on jäänud endiselt esimeste jõuetu laskuvus, viimasilt aga ähvardab uuesti meisse imbuda pindhelk, tühjus, formalism. Meie noorsoo ajudes heljub endiselt kihvtine, niiske udu, meie mineviku pärandus, ning indifferentism on meie ideaal.

Ja äärmine indifferentism on vallanud meid! Elame liig tasakesti, liig mõistlikult ning ettevaatlikult! Kui keegi ometi julgeks kõvemalt haigutada! Kuid ei, meil püütakse ju olla nii soliid, korrekt, sest muidu võiks ju „määrduda“ seltskonna püha arvamise ees.

Andumust asetab meil hingitsemine, hoogsuse asemel näeme skepsist ning meie oleme muutunud karpelajateks, kellede mõisted piiratud nende mikrokosmiga...

Meil puudub ulatus, algupärasus. Sest kus on meil nähtud hullumeelseid plaane, kolossaalseid kavatsusi, emineerivaid ettevõtteid, mis tõstaksid meid välja peelisest rühkimisest?

Ja kui sünnibki midagi eriskummalist, siis asutakse oma skepsisega asja kallale, et vähe aega lõbutseada, ning ronitakse uuesti oma tigukarpi. Ning rahu ja soe on sääil meil, ilma väljaspool möllates. Maailma revolutsioon suutis ainult mõnda meist liigutada — suurim osa jäi vaatlejaks. Ning praegugi — kui paljud meie hulgast teavad üleüldse hinnata praegusaja momenti? Elatakse enesele ja ainult enesele, võideldakse leiva tükikese pärast, muutes abinõu sihiks, ning patustatakse kõige-raskemalt enese, teiste vaimu vastu. Aja kübemekest aga, mis veel üle jääb, püütakse täita vaikse hingitsemisega, asutakse vaatlusele, kritiseerimisele ning naiivfilosoofilistele targutustele. Meie ideaal on senni olnud võimalikult rohkem sarnastuda, alates lakk-kingest ning lõpetades mingisuguse ühise „modern ilmavaatega“ — tühjusega.

Millest see jõuetus, indifferentism?

Sõja järeltus, öeldakse meile.

Võib olla, kuid kas ei ole juba aeg toibuda kõigest sellest? Sest elu voolab ju, ning meie ei või asuda mahajääjate seisukohale. On olemas ainult üks tee: meie peame omama uue, ajakohase ilmavaate, leidma uued lähtekohad.

Senni on meie mõte liikunud piiratud vormis, ilma et oleksime seda märganudki. Kuid alatasa tõttav kronos viib meid enesega, ning meie peame mõistma tema vaimu. Igavene saamine, ühe vormi teiseks muutumine (evenement) on tema mõte. Nii oleks evolutiivne aktualism meie arvates meie ilma-vaate alus.

Tegevus, nõnda ütelda vaimu kineetiline seisukord, on meil päämine asi, ning kõik teised õpetused, süsteemid, ilma-vaated on meie poolt ainult niipalju tunnustatud, kui palju esineb neis aktualism.

Meie ei tunnusta mingit lõppsihti, sest meie siht on tegevuses, aktis, eneses, tema alalõpmatus kestuses (duvance). Meie ei tõmba ühtegi piiri oma ilmavaatele, ei sea üles ühtki dogmat, sest meie siht on otsimises eneses. L'action pour l'action — on meie deviis.

Seepärast sõda kõigele, mis tahab meid rahustada, sõda kõigile petlikkudele ilmavaadetele, mis meid püüavad meelita igasuguste permanentliste väärtustega!

Meilt küsitakse: mis annab siis meile aktualism, millised on need väärtused, mida tahab pakkuda see ilmavaade?

Meie vastus on: Ta annab meile selle suurmõtte, et meie oleme samati tükikene elu, tükikene igavikku, mitte väljaspoolt ellu sattunud olevus, kes enesel mingid erilised ülesanded arvab olevat ja neid otsides, kuid mitte leides, satub kahtlusse —

vaid et meie oleme lõpmatus, igavene protsesside, nähtuste ning vormi kompleks, vaheldumine ajavoolus.

Ma tean, mitmeidki ei rahulda siin esitatud ilmavaade seepärast, et siin ei anta midagi konstantlist, dogmaatilist, et siin ei ole, mida uskuda. Kuid siin seisabki aktualismi tugevam külg, sest niipea, kui läheme ilmavaadete objektide juure — ei ole meil enam ialgi ühist keelt. Aktualism mahutab aga eneses kõik vaated, kõik usud, niipalju kui need midagi permanentlist, dogmaatilist eneses ei sisalda.

Inimene, kes teeb midagi, et tal tung on teha, vaatamata lõppsihi pääle, millele tema tegu viib, kes näeb oma ideaali tegevuses — on aktualist.

Niisugune on meie arvates ilmavaade, mida peaksime omama meie, eriti meie, noorintelligents. Asugem tegevusse, olgugi meie töö esialgu väike. Töötades kasvab jõud ning mis kõige tähtsam, niiviisi anname mõiste oma olemasolule. Üksteist ületada, kihavas elus olla tegur, ilma liikuma panna — milline suurmõte!

Johannes Maide.

## Rohkem oma initsiatiivi.

Oli aeg, kus meil üliõpilane vaimlise hooratta juures seisis, omapärasele kultuurilisele olemisele tooni andis, natsionaalsust väljendas, selle olemise maksuma pani. Üliõpilane oli rahutu, otsiv, liikuv, lainetav, isevalitsusele kardetav revolutsiooniline element. See oli tol ajal, kui veel Vene kull meie pää kohal kaaritades meid ähvardas. See oli aeg, kus väikselt, kuid kavakindlalt iseseisvusele teed rajati, kus ei puudunud oma initsiatiiv ja jõud läbi murda algraskusi.

Neilt ajult on pärit meie praegune loovam, tugevam intelligents, vilistlaskond.

Kuid — tempora mutatur et nos muntamur in illis — ajad muutuvad ja meie ühes nendega. Aeg muutus sõjaajaks, üliõpilane sõduriks. Sõda paiskas laiali üliõpilaskonna, tegi selle ebamääraseks, peaaegu olematuks. Kõik, mis oli üles ehitatud, langes kokku, hävines, kõdunes. Pea tekkis vanule varemeile jälle uus elu, liikumine, tegevus. Revolutsiooniga sai meie iseseisvus omale ilme, revolutsioon andis meile oma ülikooli. Veel painas vabariiki ja selle alma mater'i mõnda aega enamline terror, okupatsioon. See kadus. Ja Eesti ülikool sai viimaks ometi olevaks tõsiasjaks, mille ümber koondus nüüd ka meie uus üliõpilaskond. Teist aastat töötab alles ülikool, on veel saamil. Rohkem initsiatiivi, teguvõimet, püsivust, jõupingutust on nüüd vaja, energilisemat eluavaldust, kui seda surveajad lubasid, suuremate jõudude koondamist, millist ennem kunagi olnud.

Kuid kas on seda tegevust, olemisväljendust märgata? Kas avaldub meie üliõpilaskonnas initsiatiiv — võime, tööhoog, mis kohane ajale, tingimustele, oludele? Kas ei ole meie praegu liigpassiivsed, tahtejõuetud, olukorraga leppivad? Meie laseme endid teistest juhtida, juhatada, tegevusele ergutada, koondada:

Raskeis oludes on meile populaarne „Ameerika onu“ nii mitmes suhtes abiks olnud; on aidanud häätegevalt meie haigeid, rauku, lapsi. „Ameerika onu“ pole ka meid, üliõpilasi unustanud. Ameerika N. M. Kr. Ühenduse näol tahab ta ka üliõpilastele abiks olla. Onu organiseerib meie üliõpilasi, korraldab meie kaudu meie pidusid, organiseerib meile majanduslikus suhtes abiandmist. Onu õpetab meid palli mängima, poksimat, lubab meile õpiramatuid muretseda, loenguid paljundada. Kristlik onu õpetab ka meid kristlasiks, jumalakartlikeuks, sõnakuulelikeuks.

Hää on, kui meile abi antakse, kus seda vaja. Tänuaga võtame selle vastu. Kuid meie ei tohi ju ometi niisugused olla, nagu haiged, raugad, lapsed. Meie peame ka ise tegema, mitte aga ootama, mida meile tehakse. Meie ei tohi olla gips, marmor, kivi, metall, millest midagi valmis moodustatakse, vormitakse, valatakse. Meie peame ise moodustama, vormima, looma. On märgata iseäralist passiivsust, energia puudust üliõpilaste hulgas.

See passiivsus tuli huvitavalt viimasel õigusteaduskonna koosolekul täiel kujul ilmsiks, kus juristide koosolek oli piinlikult vaikne, hääletu. Ei olnud omis asjus kellelgi midagi öelda. Koosolijad otsustasid asutada õigusteaduskonna üliõpilaste ringi, nagu see juba keeleteadlasil, põllumajanduslasil olemas. Koosolekul ringi organiseeriva toimkonna valimisel seati üles ainult üks kandidaat. Enam kandidaate ei leitud. Oldi surnud punktile jõutud, millest enam edasi ei saadud. Nii jäi ringi asutamise kavatsus ainult kavatsuseks. Üleüldiselt väga haruldane, kuid üliõpilaste- juristide juures lubamatu nähtus. Ei võiks ometi kellelgi mainitud ringi otstarbe juures kahtlust olla. Kui osa üliõpilasi organisatsioonide kaudu erialaliselt sektioneerub, siis on suur enamus üliõpilasi sellest väljaspool. Ei ole ju kõigis organisatsioones erialalisi sektioone. Ei suuda ka praegu olemasolevad organisatsioonid oma traditsiooniga rahuldada meie praegusi üliõpilasi, mispärast paljud neisse organisatsioonidesse ei astu. Oleks siis paratamata tarvilik üleüldine, erialaline, kõigile kättesaadav organisatsioon või sektioon, kus võiksid üliõpilased endid arendada, süvendada erialaliselt, omi kavatsusi teostada, realiseerida. Asjast huvitatuile valmistaks see aga palju naudingut. Kas võivad meie kaubandus- ja õigusteaduse üliõpilased, tulevased riigi ja seltskonna juhid, organisatorid, olla siin saamatud, abitud? — Või kas peab ka siin mingisugune Ameerika onu taoline välisvõim meile abiks tulema, meid organiseerima, üleüldiselt tegevusele ergutama? Kas meid



ka siin puudub oma initsiatiiv? Ei. Siin peavad meie üliõpilased ise midagi tegema. Meie ei tohi endid näidata võõraile saamatuina. Meil ei tohi puududa üliõpilase rahutu, otsiv, loov tung. Meie noored üliõpilased, kes juba keskkooli lõpetanud, ei tohi üliõpilaskonnas mitte massi moodustada, vaid arenenud, teguvõimsaid indiviide. Meie peame olema vaba maa, vaba rahva iseseisvad kultuuri ja hariduse kandjad.

Tartus, 30. X. 20.

Gustav Härm.

## Piinlik küsimus.

Meie ülikool on loodud üle öö määratumate jõupingutustega — tema pärast ei tarvitse häbeneneda, võiks vahest uhkustki tunda. Temasse on pandud Eesti tööjõudu, energiat, paljugi Eesti põikpääsust, jonnakust, sitket tahet. Ning sellel on tagajärjed: Eesti keel on saanud akadeemiliseks keeleks. Seesama keel, mis aasta paarikümne eest ainult teenijate ja maarahva keel oli, mis alles 15 aastat tagasi hakkas pääsema eluõiguslikuna meie haritlaste majadesse ning veel ainult mõni aasta tagasi oli tagakiusatud koolis, ametikohtades ning oli sallitud ainult kui paratamatu kohalik „murrak“, seesama keel on praegu saanud endale kõrgemad õigused, mis keelel kunagi võivad olla — ta on saanud ülikooli õpekeeleks, teadusekeeleks.

Need on saavutused, mille üle iga eestlane peab uhkust tundma. Kuid uhkustada võib ainult senni, kui ollakse eemal ning vaadeldakse seda läbi pimedade vaimustuse prismi.

Piinlik on aga, kui lähed auditoriumi, kus loeb mõni meie vanem teadusemees. Piinlik kõige päält iseenda ja võõraste ees. Loetakse Eesti keeles, kuid missuguses! Punastama paneb.

Meie keel on teinud viimasel ajal edusamme, milleks teataval mõõdul on kaasa aidanud meie agarad keeleuendajad ühelt ja nende veel agaramad arvustajad teiselt poolt. Selle tulemusena oleme saanud enam-vähem rahuldavalt kujunenud keele. Ma ei kõnele keelest, mis tarvitusel kirjanikkude ja teistes kitsamates ringkondades, ma kõnelen keelest, mis on saanud eluõiguse igalpool, mis enamuses põhjeneb Kirjanduse Seltsi õigekeelsusel.

Lähenedes meie ülikooli õpejõududele, iseäranis neile, kes hiljuti „suurelt isamaalt“ tulnud, selle õigekeelsuse seisukohalt, siis oleme väga piinlikus seisukorras, — see puudub siin täiesti. Kuuleme mingisugust arhailist, murretega segatud keelt.

Hiljuti tagasijõudnud õpetajatel võivad ju olla põhjused, mis nende seisukorda võivad selgitada. Enamasti on ära mindud aastate eest, eemal oldud kogu keele arenemise aja ja kogu see aeg kõneldud võõrast keelt. Nüüd tagasi tulles ei ole ju otsekohe võimalik järele jõuda, milles vahepääl maha jäädud, kohastuda olevaisse tingimustesse. See selgitab osalt seda üldpahet, kuid vabandada... Seda vahest eemalolijaile, kuid kodus püsinud meestele ei saa olla siin mingisugust vabandust.

Kuidas võime nõuda võõrastelt Eesti keele õppimist, kui meie ise seda ei mõista. Võõrad näevad vaeva, paluvad luba veel esialgu oma keeles lugeda, kuid nad õpivad keele ära, neil on piinlik vigase keelega esineda. Oma mehed on aga rahul, nad mõistavad ju „emakeelt“.

Võib olla tuuakse ette väide: meie keel on üldiselt arenemata. Kuid olgu vastuväide. Meil on palju Soome õpejõude, kes imestamisväärt ruttu on ära õppinud meie keele. Imestusega võib kuulata nende loenguil, kuis Eesti keel on korralik ning puhas. Häbi on mõeldes, et samal ajal eestlased vanast ajast pärit hoolimatuse ja külma verega oma loenguil maakeelt — mida ju õppimata mõistetakse — vassivad.

Kas ei võiks loota siin parandust? Kas me ei paneks maksma nõudmised, mis võõrastele seame, kõige päält oma õpejõudude kohta? Siin ei ole midagi muiata ega häbeneda.

Meie akadeemiline tulevik ja teadus nõuab seda.

8. XI. 20.

*Civis academicus.*

## Edasiõppimise tingimistest Lääne-Euroopas.

(Katkend 26. IX. 20 a. Vanemises peetud kõnest).

Pääle sõja mõllu, mis vaimlised huvid maha surus, pääsis õppimise hoog noortes jälle ellu. Nagu voog paisu tagant murrab see tung omale teed igapäevase elu voolus. Kel vähegi võimalik, see püüab edasi, ja Taara linna alma mater mahutas neid 2000 ümber oma rüppe. Kuid paljud ei pääsnud sinna, paljud jäid meelega eemale, eriti need, kes tööstuse oma erialaks valinud, keda Tartu ülikool ei rahulda, keda laboratooriumid ja tehased oma poole tõmbavad. Need peavad kas veel ootama või väljaspool Eesti piirisid leidma võimaluse edasiõppimiseks. Noorus on kärsitu, ta ei taha oodata, ja kas ongi mõtet oodata praegusi eeltungimisi silmas pidades?

Ida pääle meie oma lootusi lähemas tulevikus rajada ei saa, jääb järele Lääne-Euroopa või kauge Ameerika. Elutingimised Ameerikas on edasiõppijatele raskemad kui Lääne-Euroopas. Edasiõppimise tingimiste all tuleb mõista kaht isesugust asja: esiteks, õpetingimised, nagu vastuvõtmine väljamaa õpeasutustesse, hästi varustatud kabinetid, raamatukogud j. n. e.; teiseks, — majanduslik olukord, elukallidus j. m.

Käesolevas kirjutuses riivan kolme Lääne-Euroopa riiki: Itaaliat, Prantsus- ja Inglismaad. Itaalia oli ja on kunstnikkude koonduspunkt, sinna sõidaksid pääasjalikult kunstiõpilased. Edasiõppijatele-kunstnikkudele on professori-meistri valik väga tähtis, ja siin on raske anda ülddiseid juhtnõure. Ülespidamise kuludeks tuleb 400 liiri kuus arvata (Roomas), pääle selle tasu õpetuse eest, mis teist nii palju välja teeks. Eesti markadesse arvatuna teeks see umbes 10.000 välja. Pean tähendama, et kõik ettetoodud summad minimaal kuludena on võetud. Rahakursi kõikumise tõttu ei saa iga kord vastavat summat Eesti rahas täpikäält ära määrata. — Prantsusmaal tuleb kõige esiti Pariisi õpeasutuste pääle tähelpanu juhtida, kuid ka provintsis Nancy's ja Toulouses on hääd tehnika ülikoolid. Nancy laboratooriumid ja töökojad said aga sõja läbi palju kannatada. Vastu võetakse meie üliõpilasi, kuid sagedasti nõutakse teistes ülikoolides läbikuulatud õpeainetes uuesti eksami andmist. Eksame peetakse seeriatega ühe või kahe korda õpeaastas. Kui üliõpilane mõnes asjas „läbi kukub“, peab ta terve seeria uuesti andma. Teadmiste hindamise süsteem on ka teistsugune kui meil.

Provintsi linnades saab 300 frangiga ära elada, kuid Pariisis tuleb alamäära 400 frangi pääle arvata (umbes 7500 E. m.). Kursus on paljudes õpeasutustes kolmeaastane.

Inglise paremad õpeasutused on Londoni, Manchesteri ja Glasgovi koondatud. Muidugi leidub häid õpeasutusi ka teistes linnades. Oxfordi ja Cambridge'i ülikoolide tehnilised osakonnad kipuvad ajast maha jääma. Viimastes linnades on üliõpilaste elu hoopis iselaadi. Üliõpilased on koondatud college'idesse ja elavad ühiselumajades. Suurema osa päevast pühendavad nad õpetööle ja õhtul varakult (umbes k. 9 ajal) peavad kõik oma college'ides olema. Õpekava on kolme aasta pääle ära jaotatud.

Londonis ja Shoti ülikoolides elavad üliõpilased igauks oma ette, nagu meie. Kontroll üliõpilaste tööde üle on palju suurem kui meil. Igal reedel peab üliõpilane aru andma oma nädala tööst. Laupäeval õpetööd ei ole. Tartu ja Vene ülikoolide üliõpilasi võetakse vastu, ehk ülikooli senat küll iga sisseastuja kohta oma hää sõna peab üttelema. Ülespidamise kulud Londonis — 25 naelsterlingit kuus, teistes linnades natuke vähem, igatahes mitte alla 18—20 naelsterl., s. o. 20.000—25.000 E. m. kuus. Seega on Inglismaal elu teiste Lääne-Euroopa riikidega võrreldes kõige kallim. Tulevastele mäeinseneridele võib Londoni Royal School of Mines ja Glasgovi ülikooli

mäeosakonda soovitada. Värvimise ja kudumise töökojad on pääasjalikult Manchesteri koondatud. Kaubandusosakonnad on kaunis hääd Londonis (London School of Economics) ja Birminghamis.

Igal väljasõitjal on palju eeltööd kodus vaja ära teha. Need on, majanduslikke tingimisi kõrvale jättes: enda tutvustamine vastava ülikooli õpekavaga, sisseastumise tingimistega ja sõidusihiks valitud maa keel. Keeleoskamine on üks tähtsamatest eeltingimistest.

Raskeid majanduslikke tingimisi silmas pidades tuleks eestkätt neil väljamaale sõita, kes mõnes eriaines spetsialiseeruda soovivad. Ülikoolide normaal-kursus on pea igal pool ühesugune. Kes vastava osakonna Tartus leiavad, need võivad õppimist rahulikult kodumaal jätkata. Igatahes tehnikutel ja teistel eriteadlastel on tähtis vähemalt üheks õpeaastaks väljamaale pääseda. Meie kultuurilise arenemise üheks päätingimiseks on nende teadus- ja oskusallikate ärakasutamine, mida praegusel ajal Lääne-Euroopa pakub. Sellepärast õnn kaasa iga ühele, kes oma pääle võtnud Prometeuse ülesande, teaduse ja kunsti leeki Läänest Idasse kanda!

Ma ei taha siin sugugi Ida teenuseid kunsti ja teaduse alal madalalt hinnata. Ka mina tunnen ütelist „Ex oriente lux“, see valgus on praegu raske pilvega varjatud, ja millal kaob see pilv — on raske ütelda.

Tartus, 21. X. 20.

Paul Kogerman.

## Mõnda Inglise üliõpilaste elust.

Üleüldiselt on tuttav, et sport inglise üliõpilaste elus hästi arenenud.

Ühenduses spordiga üliõpilaste ringkonnas on rahvuslikud pidud. Nõnda näit. on iga aasta maikuu Thames'i jõel Londonis Oxford'i ja Cambridge'i üliõpilaskonna väljavalitud sportlaste võidusõudmised. See päev on kujunenud samasuguseks rahvuslikuks pühaks Londonis, kui hobuste võidujooks ehk Derby avamispäev maikuu lõpul. Juba varakult rändab Londoni rahvas jõe kaldale, et vaatekohti omandada, staadionid ei mahuta kaugeltki kõiki ja istekohad on kallid. Terves Londonis näeb inimestel lintidena, vaateakendel dekoratsiooniks, tihti hobustel ehteks, oxford'laste tumesinist või cambridge'laste helesinist värvi, sellejärgi, kuhu kellegi poolehoid kaldub.

Vaatajaid voolab jõe ääre sadatuhandeid. Jõe kallas, kaldaäärsete majade katused, aknad, puud kalda ääres, monumendid on kiilutud rahvast. Politseil tuleb rahvamurdu sildadele tagasi hoides tõsiselt higistada. Ja kui võistlejad kahes paadis, kummaski 8

sõudjat ühe tüürijaga, lähenevad, saadavad neid kahel pool jõe ääres rahvahulga mürisevad ergutushüüded.

Võidusõidu päeva õhtul liiguvad mitmed ülikoolide üliõpilased pidutujul püüulitsail. Sel päeval on neil palju lubatud. Lepitakse isegi korrarikumistega teatrites, kui mõni nokastanud salkkond seda ennarele lubab.

Tervel n. n. suve termil või semestril, mis 3—4 kuud kestab, on üliõpilaste spordivõistlused igapäevane nähtus. Võistlused on omavahelised, või jälle College'ite ja ülikoolide vahelised. Spordivõistlustest osavõtjail on isegi lubatud puududa ettelugemistelt ja praktilistelt töödelt, mis suurema osa üliõpilastega normaalselt edasi lähevad.

Võistluste eel sõidetakse linnas suurtes üüritud autobus'ides ja muis sõiduriistus karnevaali ülikondades ja tujus, tihti suure käraga. Iseloomulik on see, et kui inglise üliõpilased oma olemisest kaaskodanikele mitte-igapäevasel kujul tunda annavad, see ikka ühenduses spordiga on: Londoni College'ide ja School'ega on ühenduses Union'id, mille liikmed kõik College'is õppivad üliõpilased. Neis unioones või seltsides on osakonnad või sektsioonid, mille tegevusest üliõpilased huvidekohaselt osa võtavad. Nii näit. on sektsioonid mitmesugustele spordi harudele nagu: sõudmine, lawn' tennis, polo, jalapall jne. On teaduslikud sektsioonid, milles ette kantakse referaate, tihti iseseisvaid uurimistöid. Sektsioonel ilmuvad eri ajakirjad.

Unioones on lugemistuba, malemängu laud, ühised söögisaalid, kus üliõpilased töö vaheajal kl. 1—2 lõunaeinet võivad saada.

Unioones on laupäeviti või reede õhtul (mis õieti inglise üliõpilase laupäev, sest laupäev on inglise õppival noorsool vaba) n. n. „Conversationsid“, kus kõiksugu ettekandeid pakutakse ja mis tingimata tantsuga lõpevad.

Mõnes College'is Londonis on igal kevade termi lõpul (märtsikuul) väga iseloomulised „Conversationsid“ või õigemini näitused. Nõnda näit. kuulsas Londoni „Imperial College of Science and Technology's“. Sel päeval on kõik laboratooriumid ja töökojad mainitud õpeasutuses publikumile avatud; neis töötatakse ja demonstreeritakse masinaid ja aparate. Professorid peavad selgitavaid ettelugemisi ja annavad seletusi. Nõnda näevad ka laiemad hulgad, kuidas teaduslikud asutused töötavad. Lõpuks järgneb sarnasel päeval Unioonis suur ball.

H. B.

## Norra üliõpilaste elust.

Toome allpool lühendatud kujul „Ylioppilaslehti's“ selle päälkirja all ilmunud artikli.

Lehe kirjasaatja saab norralaselt mag. Nils Lid'ilt, kes Soome folkloristiliste kogude uurimise otstarbel Helsingis viibib, järgmist kuulda:

„Ei ole sugugi nii kerge pilti anda praegusest Norra üliõpilaste elust-olust, päälegi kuna viimastel aastatel olen seda saanud ainult eemalt jälgida.

### Majanduslikud olud.

Neisse on sõda ja elukallidus vajutanud oma raske pitsari. Üliõpilasedki rühivad tööd teha odava toidu ja odava korteri muretsemiseks. Nüüd on viimaks ometi Kristiaanias jõutud nii kaugele, et kõik üliõpilased, kel seks soov, „Dyrtidsnavsuden“ jagamispaikadest odava hinnaga võivad toitu osta. Kõik üliõpilased, kes mainitud asutusele oma nimed üles annud, on saanud korterid.

Norra üliõpilaste organisatsioonid on praegu suures korterikitsikuses. Trondhjemi üliõpilasühingul ei ole maja. Ja Kristiania üliõpilasühing on saanud selle tarkusega hakkama, et nüüd, sõja ajal, oma maja maha müüs. Ta sai sest 400.000 krooni ja katsub seda nüüd 2 miljoni eest tagasi osta. Praegu on majas kabaree sees. Siiski ei ole senni veel rohkem raha kokku saadud, kui 1 miljon.

### Kristiaania üliõpilasühing.

Ühing on sunnitud mööda tervet linna korterit otsima. Ülikoolis, spordihoones ja mujal on tema lugemissaalid ja kontorid. Mõistagi, et see kogu üliõpilaste elusse oma mõju avaldamata ei jäta.

Ühing on sõja kestes nihkunud ikka radikaalsemale seisukohale. Ennesõjaaegne äärmine konservatism on kadunud ja kipub tahtma aset anda radikaal-sotsialistilisele meeleolule. Tee valla Nõukogude Venele, enamlastele! Kui sügavale ühinglaste südamesse sarnase elevuse juured ulatavad, on minule teadmata, sest et viimasel ajal olen maal elanud. Võimalik, et see on õige pinnaline.

### Vabad ühingud.

Kuna olud üliõpilaste üldühingus nii kurval järjel, on ühingutel, mis asutatud teatud aadete harrastamiseks, etendada seda suurem osa Kristiaania üliõpilaste elus. Kõigepäält nimetan ühingu, mil ülesandeks läbi viia norrapärane õigekirjutus endise daanimõjulise asemel. Kuuldavasti on tähendatud ühing seks suuresti kaasa mõjunud, et a. 1917 seadus jõusse astus, mis käsib norralasi kirjutada — norra keelt. Teiseks mainin kristlikku üliõpilasühingut, mil koguni imelikul kombel väga häagi maja olemas! Ning mis veelgi imelikum — siin hoones käivad koos nii ortodoksid kui uuemavaatelised üliõpilased. Nagu teada, saavad ortodoksid usuteadlased õpetust teaduskonnas, mis ülikooli alla ei kuulu. See „Meniquets-fakulteet“ asutati kümme aastat tagasi päälle ägedaid tülitsemisi. — Mõistagi ei ole sel teoloogilisel tüülil Norra üliõpilaste ilma kohta suuremat tähendust.

## Veste.

Ei tea küll, kas olen õieti ütelnud. Veste on midagi lõbusat, kerget ja armast. Päälegi ütles mulle üks hää sõber, et ma paroodia olen kirjutanud; mina aga olen teisel arvamisel: mitte see ei ole paroodia, mis ma kirjutanud, vaid see, mida ma kirjeldan. Nii siis kahtlen tõsiselt: kas olen õieti ütelnud?!

Läksin koosolekule — üliõpilaskonna üldkoosolekule. Niisugune suurepärase hingeelu rinnas: üliõpilaskond organiseerub, meie „vaimline tulevik“ hakkab omi asju ühtepidi tõmbama, mitte enam iga ilmakaare poole korraga. Olin juba mitmet puhku unes näinud seda ühist ettevõtlikkust ja uskusin seepärast, et psühofüüsilise parallelismi teooria põhjal see nii ka tõelikkuses vastama saab. Aga ma ei saanud tõepoolest mitte lõppude lõpuks aru. Ma ei saanud lõppude lõpuks tõepoolest aru: millest need herrad, kes mitmetunniliste vaielduste järele lõpuks saalist lahkusid, siis õieti aru ei saanud?

Asi oli nii.

Juba esimestest keskesituse sõnadest oli selge, et koosolek terve üliõpilaskonna koguna esineda ei või, juba geograafiliselt mitte, sest, nagu hiljem selgus, ei olla kogu Tartus niisuguseid saale, kuhu terve üliõpilaskogu lahedalt ära mahuks; seepärast tahtis üliõpilaskonna ajutine esitajatekogu ainult aruandega omast tegevusest esineda ja lõpuks ka kuulda saada kokkutulnute mõtteavaldusi, kas läbihääletatud resolutsioonide või mõnel muul lahtisemal kujul.

Kuid sellega ei oldud nõus, ja keegi jutukas preili, kes hiljem nii energiliselt ja hääs tujus oma majanduskomisjoni aruandega maha sai ja ka muidu sagedasti toonitada armastas oma kuuluvust keskesitusse, nõudis elavalt uue keskesituse moodustamise küsimuse päevakorda võtmist, mida ta ka siis hääletamisel läbi viis. Kuid siis hakkas korraga koosolijate suurem hulk millestki ja üleüldse paljustki mitte aru saama, nendega ühes ka mainitud preili. Mainitud preili, kes keset saali istus, seletas kaunis ägedalt, et üliõpilaskond teda pigistavat, ja jõudis lõpuks otsusele, et ta umbkotti on sattunud. Hakati muidugi mitte aru saama, milleks, kui koosolek terveks üliõpilaskonnaks otsusevõimetu on, nad siis uue keskesituse moodustamisele on asunud. Mida kaugemale asi läks, seda vähem hakati aru saama; ei suudetud aru saada, milleks nad üleüldse kokku olid tulnud; nähtavasti kujutati ette, et neilt mingit lõpulikku, otsustavat ja määravat oodatakse — illusioon, mis arvatavasti neisse kinni oli jäänud nende poolt vastuvõetud otsuse tõttu — uut keskesitust moodustama hakata — ja peeti siis lõpmatut ja ränka võitlust nende oma tuuleveski tiibadega, vaatamata keskesituse kõikide katsete päale asjade õiget seis-

korda ja võimalikke ülesandeid ära selgitada. Nii vaieldi kogu ennelõunane aeg.

Õhtupoolel kestis see edasi, mõistmatuse minnes fenomeenalse teravuseni. Sääl ei suutnud enam keskesituski puhtalt oma seisukohta hoida, vaid vääratas ka ise hüпноosi all ja juhataja lahkel kaasabil, millest ta aga kärmesti välja hüpata tahtis. Kuid kuhu veel pääseda! Sõnast püütult sünnitas viimane asjaolu alles tõsist mõistmatuse tormi; tunti endid kolmekordses mõistmatuse kvadraadis ja edustati seda seisukorda viimaste võimalusteni. Mõistmatus oli nii paksult saali valgunud, et enam midagi ei ustud. Ei oldud nõus enam milgi tingimisel hääletama; isegi üksikute küsimuste puhul läbirääkimiste lõpetamiseks hääletamisele vaieldi koosoleku lõpul vastu.

Ja kui siiski, vaatamata kõige pääle, lõppude lõpuks asjad selguma hakkasid, siis tundis nimetatud rühm, et tal enam midagi teha ei ole, ja lahkus säälist, taktis Laretei sõnadega: „Asjad on ju väga selged . . .“, kaasa viies ka mainitud preili, kes keset saali istudes kas üliõpilaskonna ohtra surumise või oma elava miimika ja deklamatsiooni all liialt ära oli väsinud, jättes tühjaks poole saali.

Jäi õudseks. Ainult juhataja „ennastsalgava tegevuse“ tõttu õhupuhastuse suhtes ja üleüldse suudeti veel kauemat aega pääle selle „üsna vaikselt“ koos istuda.

Ma läksin koju ja mõtlesin teel: „Ma ei saa aru! Ma ei saa tõesti aru; ehk ma küll oma teada tark inimenegi olen, aga ma ei saa aru, millest need herrad sääl nelja tunni jooksul ometi aru saada ei suutnud?!“

Ants Lagi.

## Kas leitakse uus waimline arenemistee?

Mõtted kristliku üliõpilaskäitumise puhul.

On poolik see inimene, kel pole keskkäsitust endast, maailmast ning nende suhtumisest. Haritlasena sarnane aga täiesti võimatu: see õib olla ainult „haridusmetslane“, olgu ta siis arst, ametnik, minister; see võib olla ainult „teaduste neeger“, kuigi ta on õpetlane. Mõtlevale inimesele, intelligendile, on juba a priori sunduslik mingi maailma ühtlustamine, kindlam lähtekoht, kõrgemad, vaimlisemad juhtnöörid — ilmavaade, usk. Kuidas neid omandada? Kõige kergem tee on võtta tervikuna vana, juba valmistootatud, praktilises elus aga mööda hiilides neist asjust, mis mittemeeldivad. Siin kujunetakse ümbruse järele: maamees, kes kristlikus kodus kasvanud, võtab pikema mõtlemiseta vastu oma isade usu; õppinu, kes tuleb ümbrusesse, kus viimane muigamise aluseks tehtud, võtab omaks ka selle



väljatöötamata poolskeptilise, poolmaterjalistliku „usu“ (sest usk ta õieti on), mis harilik meie poolharitlasringkonnis; ja kui sarnane laisk juhtub kuidagi filosoofia teaduskonda, siis võtab ta endale sisse küll kõigi nende saja härja koormad filosoofilisi süsteeme, mis isa Thales esimese süsteemi sündimisel ohverdas, ja arvab end küllalt läbi saavat ilma veel eriti elulise, oma vaate välja töötamata.

Sarnane oma filosoofia puudumise, tegelikus elus aga olu- poliitiline peost suhu elamine on meil peaaegu ainumaksvaks nähtuseks saanud. Pilgatakse juba igaüht, kes julgeb rääkidagi midagi „elu sihist“, „moraalist“ ja „neetud küsimustest“. — See on ebaloomulik olukord, see on vaimutu kultuuri, mis nii luuakse...

Nüüd on tulnud liikumine siingi. Kristlik liikumine. Kas tervitada?

Uuendust on tarvis. Uut vaimu on tarvis. Inimesed peavad paremaks saama — muidu läheb hukka rahvus ja mädaneb maailm. Sisemine ümbersündimine lähemate aastate, lähemate põlvete juures vähemalt, seisab kogu Euroopas ees. Sinna näitavadi mitmed tähised. Inimene on üldise mõtlemise kaotanud: inimene on saanud ainult ennastundvaks.

Tahetakse inimest taas üldiselt mõtlema õpetada — pääle enda isiku, tahetakse inimest uskuma õpetada üldmõttese. See on ainus tee, et pääseda liginevast loomast.

Mis teel?

Üks on siin. Laiendatakse kristlust. Kristlikul Üliõpilasliidul on juba 200,000 liiget. Tartuski asutatakse ka selle osakond. Võib olla õige tee, võib olla ainus. Kuid mul küsimus:

Kas need astjad kannatavad?

Tahtmine on õige: vaid hää usk võib päästa. Senni on suuremal jaol halb usk, angeldamise ja maitsmise usk. See on liig isiklik. Need, kes seda ei saa, või sisemiselt ei või, protesteerivad: ühiskond tahab ka elada! Vaja usk, mis viiks edasi niihästi ühiskonda kui ka isikut. Ristiusk on mõne omaduse poolest väga kõlbulik seks. Enesesalgamine, ilma ühtlus, hästi arenenud eetika on tal. Ei jääks muud üle, kui kaasa tunda uuele liikumisele. Sest tõsi: ainult siit, haritud ringkonnast võib praegusel ajal iga uus liikumine, iga uuetsündki alata. Juba niisugune aeg on, kus ainuke mõõduandev klass vaid haritlased.

Mis voolud siin — on mõne aja pärast, muidugi moondatult, ka hariduslikult kesk- ja allkihtides. Need juba õppinud kõike ülalt omandama. Pööre, parem vaim peab leitama ja läbi viidama kõige enne haritlasringkonnis — on küllalt ebaõnnestunud katseid seda teha all üksi. Ja praegune üldine langemine on johtunud ikkagi kõige päält sest, et haritlasringkond küllalt õiget ilmavaadet ei jõudnud leida, saadik veel levitada.

Tuleb siis, kui uut järku, võib olla, meie arenemiskäigus tervitada, et on hakatud taas tegutsema elu põhiküsimustega — nendega, millest nii kaua vaigitud, et nad kadunud kõige praktilise elu tähelepanu väljalt, võib olla alateadvusestki.

Tuleb tervitada, et just üliõpilaskonnas hakkab liikuma ka religiooni teadvuslikult võtmise mõte, millest senni ikka kord praktilise elu, kord teaduste nime all mööda hiilitud, kuid mis ometi on elulisem, kui mõlemad eelmised — kui nende alus ja juht.

On tervitatav koguni, et on koondunud inimesed otsima seda mõtet ristiusult — see võib tõesti anda niipalju vastusi kahtlejaile, sugereerida niisugust tööhimu laiskadele, juhtida niisuguse võimuga õigele elusihilisele teele kõiki — lihtkurjategijatest päale kunni lehmafilosoofia poolehoidjate, „elumaitsjateni“, see ristiusk, arvan, võib olla siiski kõige parem usk olevaist uskudest, või kuidas neid ka nimetate, ilmavaateist.

Kuid mul ikka küsimus:

Kas need astjad püsivad?

Vähemalt haisevad nad väga hallituse järgi. Nad juba kahetuhanda aastasest nahast. Viimast korda pesti neid 400 aasta eest. Ja tõesti, nad on seest mustad — oma halva lõhnaga on nad ära hirmutanud enda juurest ligi terve viimaste põlvete noorsoo. Või on selles süüdi ainult nende kandjad, kes määrinud neid väljast oma mustade kätega ja kohutanud inimesi oma liig pääletükkiva, kriiskava pakkumisega.

Olgu kuidas on — need astjad ei meeldi mulle, ei teistelegi. Ja ma kardan väga, kas nad kannatavad pesugi, veel vähem, seda uut mahla, mis iga uus põlv ikka uuesti sinna juure valab viinaks käärima, et saaks vanast viinast taas värsket viini, oma viini.

Ma kõnelen kõigist neist vormidest, neist dogmadest, millega aastasadade jooksul läbi kasvanud iga konfessiooni kirik — need on kiud, mille kohus anda taimele pidevust, kestvust — kuid nad ärgu saagu nii paksuks, et ei keegi jõua säält enam välja närvida mahla. Puisena sülitatakse nad välja — ei seedi neid meie aja kõht. Pole värtsi sel toidul, ehk küll seks on mõeldud kõik sisemisjoni sool, sektide salpeeter, päästearmee pipar. Meie kõrvad jäänud kurdiks: ei liiguta meid paradiisi orkestrid ega põrguvalu trumm, — ei tihti iseenesest väga kõlavad koraalidki ses schabloonseks saanud torniga majas, mille põrand ja seinad inimestega vooderdatud. Meie süda saanud tõesti vist kiviseks: ta ei lämmendu enam sugugi ei pattude tegemises ega nende andekssaamise igapäheses müsteeriumis, ei lähe heldeks kiriku ukseesise santide rea ultraviletsusest ega vaeste paganate taevariiki talutamisest. Kuid kõige enam saanud tuimaks meie mõistus: ta ei jõua end liigutada jagama ja ühendama neid tõesti suuri, tõesti kõigelähemaid filosoofilisi probleeme, elujõulist moraali sest skolastilisest kestast, „Martin

Lipu mulinast“, pastori valgest lõkutist, papi kirjust mantlist, kõstri katekismuse seletustest, mõttetult tuubitud piiblisalmest, üksmiljard korda äralabastatud metaaforaist, allegooriaist, valmidest, mis ühinevad juba isemõisteiks, ei enam mõttekujuks, illustreerijaiks.

See on halb, kulunud, iganenud klišee stiil ses kõiges, see just nagu loodud, et inimest uinutada.

Need sümboolid on ümmarguseks kulunud kui herned — aga nad ju pidid olema südameid läbistavad nooled!

„Hää karjane“ — klišee, „Jumala riik ja taeva tallede kari“ — klišee, „Samaaria mees“ — klišee, — võta, lao kokku ja trüki nii palju kui tahad — iga jutlus on klišee — terve usk oma töödega on saanud klišeeks.

Ja nüüd öeldakse: „Tehke Jeesus kuningaks!“ — —

See on võõras keel meile! Need sõnad saanud nii kulunuks, et nad kaotanud iga mõtte. Niisama nagu kõik need muud kuningad ja nende Jeruusalemmad, südameuksed ja taevaväravad, ristid ja ristilöödud, pühadused ja vagadused. Ei ole ime, miks kõik kõik noorema põlve esteetid tulnud nii suuriks meie praeguse kiriku vihkajaiks, kuna õmeti muidu religioon ja kunst on nii lähist algupära. Nüüd räägib nende veri selle vastu: veri, millele kihvtiks on kordamine, banaalsus. Igaühes haritus on vähekene sarnast esteeti, igas inimeses on seda.

Tõde, ütleb O. Wilde, see on stiiliküsimus.

Muidugi, kel on juba enne läbi elatud kõik muud kahtlemised, kõik eksimise piinad, selle otsimissarv ulatab ka läbi selle vastikluse viimaks tõe juure, kõik välimine saab kõrvaliseks, olematuks — ehk siis jälle ühineb tõesti suureks ühtlaseks sümbooliks kõik — nii tähendussõna kui selle lugeja. See tee on aga liig vähestele, et sest saaks uue liikumise, uue vaimu toojat meie sigitamata elule. Veel vähem aga nende hulk ja veel väiksem selleks nende mõju, kes võtavad klišeed klišeedenä, dogmad dogmadena, kõik vormid ja nende atribuudid sulatamata vastu ja kuulutades neid ainutõena, kitsarinnaliselt sallimatud iga muu vastu. Muidugi, see annaks küll vast väga teguvõimsaid fanaatikuid, väga teravarindse liikumislaidi, päästaks käsitluse igast järgimõtle misse kui ka kahtluse pidurist — kuid siiski, — eks ärata tundmuse liikumine ka vastutundeid — mõistus aga üksi on kõigile ühisseadustega; eks lange vaelega mehaaniliselt ülespaisutus ka kokku sama kiirelt? —

On wist küll määratu vahe usukäsituste vahel meil ja mujal, Ameerikas, Inglismaal, Soomeski. Küllap sääl vist on võimalikuna leitud elada neiski vormides, kuid minul ja pea kõigil meil inimestel on imelik hirm, kui neid tahetakse impoorteerida meilegi aiva samakujulistena. See on õudne ike ja õudne rahvas, need . . .

Asi ise aga pole sugugi niisugune, et temast võiks mööda minna õlgade kehitamisega või pilkega, nagu seda meie harjunud tegema kõigis sarnaseis asjus. Asi on vägagi tõsine.

Kuid küsimus seisab selles: kas tõesti siin ei leiduks oma vormi, ajakohast, uut teed, uusi astjaid avaramaks käärimiseks? Kas ei oleks aeg tunnistada ühevääriliseks iga absoluudi otsimist ja kummardamist Kõiksuse ja Fataalsuse ees, iga eetikat, mis püüab olla Elu sihtide kohane ja iga moraali, mis nõuab üksiku ja kõigi huvide ühendamist? Ja kui seda tehes leitakse, et on ristiusk selle kõige juba kauaaegne kehastus — siis oldagu ometi julged küllalt arenema mitte üksi kompromissis, kus ikkagi vana viimaks uuel noore vere välja imeb, ja kord ikkagi kokku langeb. Kas poleks aeg ka selles riigis otsusele jõuda, et ka revolutsioon üks evolutsiooni aste võib olla? Kaua küllalt juba on see variseer vanem vend nooremaid kodunt välja ajanud, tagant järele söimates. Vaja järsum vahe teha, kord juba — nii kui nii kannavad kirikud seljas juba palju vanu nahku, millesse keegi neist endistki lõpuks ei usu. Kuid kui need saanud nii raskesti muutuvaks omas laiuses, demokraatsuses ja aprioorses traditsionaalsuses — eks siis ometi see kiht, kes vajab omaaegist, tohi selle saavutamiseks ka leida uusi teid?

Imelik, kirik, kes oli omal ajal kõige osavam inimeste püüdja, on omast ajaloolisest koormast nii rammestunud, et ta oma nüüdsete meelitusabinõudega inimesi eemale peletab. Või arvate tõesti, et ainult sisu pärast see on, et praegu üks padrikus endale üksi teed peab murdma, suurem hulk kraavis istub ja prassib, kuna võib olla ainuõigel maanteel papid mõne vanaeidega edasi komberdavad — ainuõndsakstegevad pakud jalus? Või arvate tõesti, et sel inimeste klassil, kel mõistus ometi enam treeneritud, tunne süvendatud peaks olema, et sel pole neid samu suuri küsimusi, mida vaid usuga võib lahendada, samu härdumusi Elu ja Surma ees, ja et need on ainult alama astme omadused?

Mõlemad praeguse aja võitlevad aated, usk ja karskus, tarvitavad kulunud sõjariista: jutlustamist, ja päälegi kulunud sõnadega. Pole ime, et nad meie inimesele hinge ligi ei pääse. Või mille muuga seletate seda?

See uus liikumine nüüd — kas leiab tema õige tee? Kas ta ise õige? Kas tas andmeidki õigeks saamiseks? Mina ei tea, mina ei taha anda otsust, mina kirjutan need read küsimusena siia. Vahest äratavad nad huvi, toovad vastuseid poolt ja vastu . . .

Kuid mina tunnen — kuigi mitte üksi välimus pole küsimusalune, vaid ka sisus mõndagi on kontrolleeritavat, võiks sest kristlusest ometi saada uuski — (võib olla) kristlus. Lõppude lõpuks peab olema võimalik üks usk neile, kel Elu jaatamine lähtekohaks, kel seega vaim ja siht üks. Vaja teha ajakohaseks

ainult vorm, taktika, stiil — ja seegi liikumine võib saada paljudele meie inimestest vere uuendajaks, uue tahtmisega sigitajaks. Vaja ka usk teha ilusaks!

Sest õieti on terve elu ainult stiiliküsimus.

A.

## Riiklik toetuslaen ja üliõpilase majanduslik „Status praesens“.

(Majandusteaduslik veste).

Läinud kevadel, üliõpilaste üldkoosolekul võeti vastu määruseelnõu, mille järele need üliõpilased riiklikku laenu saaksid, kelle õpitöö kohta fakulteet rahuloldava otsuse annab ja kellel muud sissetulekut ei ole. Selles määruseelnõus oli ette nähtud lähem korraldus raha valitsemise, väljajagamise ja tagasimaksmise kohta. Selle „eelnõu“ soovitusel võeti suve kestes sõna õht. „Post.“ № 165, hom. „Post.“ № 161 ja õht. „Post.“ № 182. Kes asjast huvitatud, lugegu säält neid kirjutusi — siin kohal ei taha kõike seda korrata.

„Eelnõu“ läks ülikooli valitsusele seisukoha võtmiseks. Praegu on „eelõu“ alles ülikooli kantseleist ära saatmata, ehk küll ülikooli seisukoht juba võetud. Seda seisukohta ei saa mitte enne teada, kui paber ära saadetud. Kuulu järele aga olevat see üks väga ettevaatlik seisukoht. Et ka üliõpilaskonnal selles asjas varsti oma seisukoht saab olema — see on kindel, kuid praegu ei tahaks ka sellest rääkida. Uskuge — ära tüütab pika päale, piinlikuks läheb, kui enam mingit vahet ei näe enese ja puulõikaja või mullatöölise vahel, kes kõik üht ja sedasama norivad, olles üliõpilasest paremas seisukorras. Lugu on sellepoolest veel raskem, et oleme kasvatatud vanade kirjade järele, kus soovitakse teisele seda mitte teha, mida sa ei taha teise poolt enesele osaks saada lasta. Kui nüüd need praegused nõudjad natuke edasi nihkuvad (mis väga võimatu ei ole), ütleme, nii kaugele, et nende poole hakatakse pöörama samaste asjadega, millistega nad nüüd teiste poole pööravad, — siis on see ka piinlik. Kuid äärmiselt piinlik on ka praegu elada tühjate taskudega. Lubatagu mulle omavahel avalik olla ja ütelda, et isegi üks vilistlane, kelle seisukoht „eelõu“ suhtes väga ettevaatlik, kui ma tema ees neil päevil seisin panga plangiga — omad sõrmed vesti tasku pistis, säält neid välja võttes näitas, et mitte midagi vahele ei olnud jäänud ja — et alla kirjutada lihtsalt ei või. Lihtsalt ei või. Praegused rahad ei mahu küll hästi vesti tasku, kuid saime sellest aru kui sümbolsest liigutusest ja meil mõlemil oli vähe piinlik.

Ja kuidas võibki vil! seda teha? Wanasti võis ta „tudengit“ aidata, kuid nüüd on vahekorrad muutunud. Mund kui „tuden-

gile" on see vana tee väga meele jäänud. See vahekordade muutus võiks kõige paremini arvudes meile esitada :

1914		1920		Elukallidust tõstetud	
Üliõpilane	Lõuna à 30 kop. × 30 × 10 kuud	90 rbl.	15 mrk. × 30 × 10	4500 mrk.	22.900 : 410 = 55 korda
	Õhtu ja hommiku söök à 25 × 30 × 10 . . . . .	75 „	20 × 30 × 10 . . .	6000 „	
	Korter, küte, walgustus 12 × 10 . . . . .	120 „	500 × 10 . . . . .	5000 „	
	Ülikooli maks - 25 × 2 . .	50 „	250 × 2 . . . . .	500 „	
	1 paar saapaid . . . . .	7 „	. . . . .	1000 „	
	Riided . . . . .	20 „	. . . . .	2000 „	
	Raamatud . . . . .	30 „	6 raam. aastas .	3000 „	
	Taskuraha 5 kop. päewas × 30 × 12	18 „	25 Mk. päewas × 30 × 12 . .	900 „	
	<b>Aastas kokku</b>	<b>410 rbl.</b>	<b>Kokku</b>	<b>22900 mrk.</b>	
	Puulõikaja	Päewas 50 kop. × 25 × 12 =	75 marka × 25 × 12 =		
= aastas 150 rubla		= aastas 22.500 marka		= 150 korda	
Ülikooli lõpetanud ametnik	8 rubla päewas × 25 × 12 =	120 marka × 25 × 12 =		36.000 : 2400 =	
	= aastas 2400 rubla	= aastas 36.000 marka		= 15 korda	

Nüüd oleme nende arvudega tuttavad. Võib olla ei meeldi see tutvus paljudele. Võib olla koguni, et need tõsised arvud mitte õigel kohal ja õige tooniga pole esitatud, kuid kui ma vaatlen alt üles seda rida, mis algab 15-ga ja mille keskel domineerib 150 ja millest siiski ülemine 55 mingil imelikul põhjusel kõrgemal tahab seista, siis paistab sarnane upsakus naljakaks. Mulle tundub, kuidas selle puulõikaja ümber kõik

keerleb, ma näen, et ta tabelis tsentrumisse on asunud justkui mingi enamuserakond parlamendis. Edasi torkab silma, et üliõpilane äärmiselt ette on tikkunud oma 55-ga ja me teame et see 55 on puhas laen.

Kui nüüd üliõpilane oma 55-ga läheb vil! vil! juure laenama, kellel omal kõigest 15, siis tundub see nii, nagu tahaks lammas vähilt villu. See paneb veste tujusse.

See 15 näitab, et vil! vil! endise au jalule seadmiseks väga vähe on tehtud;  $150 : 15 = 10$  korda vähem kui puulõikaja ja  $55 : 15 = 3\frac{2}{3}$  korda vähem kui „tudengi“ oma, kui „tudengi“ au jalule seadmisest kellegi poolt üleüldse juttu võib olla. „Tudeng“ aitab ennast väga südilt ise „kombineerimise“ teel. Et väga raske on vilistlastega praegu midagi kombineerida, sellepärast püüti väikeste ja tülikate kombinatsioonide asemel teha üht suuremat kombinatsiooni riigiga ausama laenu saamiseks. Kuid asi ei susise. Muidugi on selleks kaaluvad põhjused. Esiteks oli tarvis üksiku üliõpilase laenu summa üliõpilaste üleüldise arvuga kasvatada. Selle tööga sai eriteadlane suve jooksul valmis. Sügisel võttis Ülikooli Valitsus oma seisukoha, ja nüüd — jõulu eel — on see projekt kadunud. Kantseleis ei teata mitte, kus ta on. Väljaläinud kirjade hulgas seda igatahes ei leidu. Edasi rääkida on piinlik. On piinlik selle üle nüüd aru pärima või „praalima“ minna, sest herral hoolekandjal enesel oli juba sügiselgi piinlik, kui meie selle paberi veel sahtlist leidsime. Üleüldse on meil palju piinlikke asju. Piinlik on „tudengil“ rahata ja veel piinlikum on vil! kui tema allkiri midagi ei maksa.

Olgu kuidas on, kuid asjade käik on õigustanud üliõpilastel esialgul veel vil! vil! „visiite“ teha. Muidugi oleks kõige kohasem plangiga pöörata selle domineeriva puulõikaja poole, kuid siis ei oleks mitte enam ainult piinlik, vaid ta naeraks sind lihtsalt välja. Ja missugune pank ei naeraks sind ka välja, kui sa sarnase allkirjaga sinna tuled?

Nii tundub, et asjade käik on surnud punkti jõudnud ja ajutiselt sinna seisma jäänud. Selle punkti ümber keeb äge ja tormav elu, see punkt vihastab oma ebaloomuliku, mõistatusliku seisakuga, kuid midagi pole teha. Sulle liginevad ülikooli maksutermiinid ja sa maksad korralikult, ehk sul küll, kui sõduril, õigus on prii kooli saada, kuid kirjades on vormivead ja nende parandamine on sellepärast raske, et su väeosa on likvideeritud. Sa tunned, et ka selle asja käik tahab seisma jääda surnud punktile ja ka sulle tuleb äkitselt tuju istuda ja mitte oimugi liigutada.

Oodata on läinud aasta tulumaksu arve.

Nii mõnigi üliõpilane sai sõjaväes teenides aastas üle 6000 marga palka. Nüüd tuleb selle päält „puhast“ maksa.

Olgu siinkohal tähendatud, et üliõpilane maksusid ei karda. Ta kardab ainult neid, kellel temalt midagi saada on ja kes kardavad, et omast ilma jäävad. Sellepärast maksab üliõpilane laenu saades neile ära ja niipalju, et enesele ei jää. Nimetatagu seda suuremeelsuseks või kuidas tahes, kuid see on nii ikka olnud ja seda peetakse väljaspoolgi akadeemilist ringi juba loomulikuks.

Ja nende loomulikkude asjade käigu juures ei tohiks kellegil väga piinlik olla, kui üliõpilane seda loomulikku ärakäitumise võimalust nüüd kasutab ja igaks juhtumiseks alati ühe plangi taskus peab.

Kui palju see energiat nõuab ja missugune seisukoht selles asjas võtta tuleks — see selgub muidugi edaspidi.

Wolff.

## Kirjandusest.

*New Bryozoa from the Kuckers Stage in Esthonia.* By Hendrik Bekker.

Mida rohkem teadus erineb, seda raskem on üldteaduslike ajakirjade veergudel eriküsimusi käsitleda. Erialadel teostatud uurimistööde avaldamiseks asutatakse vastavad ajakirjad, mida aga ainult suurrahvad suudavad üleval pidada. Väike-rahvaste edustajatel teaduse ilmas tuleb oma teaduslike uurimistööde avaldamiseks võõrakeeliste ajakirjade veergudel ruumi otsida. Seetõttu jäävad paljud teosed kodumaalastele kättesaamatuks, eriti sel juhtumisel, kui ajakiri küllalt tuntud pole. Juhin siinkohal tähelepanu meie noore geoloogi H. Bekkeri kirjutuse „*New Bryozoa from the Kuckers Stage in Esthonia*“ pääle, mis läinud aastal (november 1919.) Inglise ajakirjas „*Annals and Magazine of Natural History*“, Ser. 9., Vol. IV., ilmus.

Sissejuhatuses nimetab autor oma kollektsoonide saamis- lugu; sellele järgneb Eesti põlevkivi — kukersiidi — lademete kirjeldus. Türpsalu murru (kaevanduse) kihtide paksus on täp- pälselt ette toodud. Kukersiidis kivistustena leiduvate brüozoade (sammalloomade) kirjelduses äratub tähelepanu uus liik *Nematopora bogoljubovi*. Selle Nematopora on autor oma õpetaja, vene- aegse Tartu ülikooli geoloogia prof. N. Bogoljubovi nimega ris- tinud. Ülevaatlikus tabelis on 56 brüozooid esitatud.

Artiklit selgitab 10 joonistust; ainesse puutuv tähtsam kirjandus on ka nimetatud. Loodan, et meie loodusteadlased mainitud artiklit tähele panemata ei jäta.

P. Kogerma.



Statistiline ülevaade üliõpilaste ja vabakuulajate kohta Tartu ülikoolis 28. oktoobril 1920.

Kodakondsuse järele				Rahvuse järele				U su järele			
Kodakondsus	Üliõpilased	Vabakuulajad	Kokku	Rahvus	Üliõpilased	Vabakuulajad	Kokku	Usk	Üliõpilased	Vabakuulajad	Kokku
Eesti . . .	1588	249	1837	eestlasi . .	1336	217	1553	lutheri . .	1458	204	1662
Vene . . .	87	15	102	sakslasi . .	180	8	188	gr.-kat. . .	161	38	199
Saksa . . .	8	1	9	venelasi . .	82	15	97	jundi . . .	95	24	119
Läti . . .	14	2	16	juute . . .	95	24	119	vana-vene .	4	—	4
Leedu . . .	14	2	16	soomlasi . .	2	—	2	advendisti .	—	1	1
Soome . . .	2	—	2	lätlasi . . .	12	3	15	baptisti . .	1	—	1
Poola . . .	3	1	4	poolakaid .	2	3	5	reformeerit.	1	—	1
Inglise . . .	2	—	2	leedulasi .	5	—	5	rooma-kat.	11	3	14
Austria . .	1	—	1	inglasi . . .	2	—	2				
Ameerika .	2	—	2	rootslasi . .	6	—	6		1731	270	2001
Ukraina . .	5	—	5	daanlasi . .	1	—	1		Sugu järele		
Daani . . .	1	—	1	sveitslasi .	1	—	1		Üliõpilased	Vabakuulajad	Kokku
Helveetsia	1	—	1	prantslasi .	1	—	1		1333	161	1494
Serbia . . .	1	—	1	austerlasi .	1	—	1				
Gruusia . .	1	—	1	hollandlasi	1	—	1		398	109	507
Čehi . . .	1	—	1	cehistid . .	1	—	1		1731	270	2001
				ossetinlasi	1	—	1				
				ükraintlasi .	2	—	2				
<b>Kokku</b>	<b>1731</b>	<b>270</b>	<b>2001</b>		<b>1731</b>	<b>270</b>	<b>2001</b>				
				Eesti alamaid . .							
				Väljamaalasi . .							
				<b>Kokku</b>							

## „Üliõpilaslehe“ toimetuselt.

Eelmise numbriga algas „Üliõpilasleht“ oma korrapärasest ilmumist kaks korda kuus.

Meie perioodiline üliõpilaskirjandus on senni olnud vahest liig erilise sisuga, on ilmunud ka liig harva, et peegeldada üliõpilaskonna ja kogu meie akadeemilise ilma eluavaldusi ning tegevust. Korrapärase ilmumisega kaks korda kuus võiks aga „Üliõpilasleht“ selle ülesande täita.

„Üliõpilaslehest“ peab välja kujunema õige akadeemiliste ringkondade leht, mis peab rahuldama esimeses joones üliõpilaskonna ning ühtlasi ka vanemate akadeemiliste põlvete huvisid. Kõigil üliõpilastel tuleb asuda tööle, et viia oma häälekandja nii kaugele, et juba lihtsa lehe lahtilöömisega võiks selguda ülevaatlik pilt meie üliõpilaste elust. Lehe järele on kerge otsustada, kui elujõuline üliõpilaskond vaimliselt — loetakse ju ridade ja kirjutuste vahelt meie võimeid oma siseilma väljendamiseks. Lehe kaudu avaneb laiemale hulkadele ülevaade meie elust ja tema varal otsustatakse meie õige füsionoomia ja eluliste tarvete üle.

Seepärast asuge tööle kõik oma häälekandja loomiseks. Toetage teda kaastööga kõigilt aladelt!

Et töö ja jõukulutus ei tunduks väliselt tasumatuna, on toimetus otsustanud maksa töötasu kõigi artiklite eest umbes praegu maksvate määrade piirides, kusjuures toimetusele õigus jääb tasu suuruse kindlaks määramiseks.

Üks valusam külg on „Üliõpilaslehe“ aineiline külg. Keskesitus ja lehe toimetus olid lootuses, et meie kahetuhande päälise üliõpilaskond toetab oma häälekandjat ilma igasuguse sunduseta. Kahjuks ei ole aga see lootus küllalt tõestunud. „Üliõpilaslehte“ peaks iga üliõpilane ostma, juba lihtsalt sel põhjusel, et ta ise üliõpilane ja et leht üliõpilaste häälekandja on.

Vilistlased! Toetage meie lehte aineliselt! Teadke, et temas avaldub meie üliõpilaste vaimline potents, teadke, et temas saate täielikumad teated meie üliõpilaskonnast ja akadeemilisest elust. Kui ka senni pole meie jõudnud oma lehte viia tarvilikule tasapinnale, siis teadke, et meie ta sinna viime, laske ainult jõude koonduda, andke aega väljakujunemiseks. Aidake asutada meile üliõpilaste kirjastusühisus: toetage parajate summadega — suuri ja teile ülejökäivaid meie ei nõua. Võimaldage aluse panemist üliõpilaste oma kirjastusele.

Üliõpilased! Koonduge tiheda vaimlise müürina lehe ümber, siis ei jäta ka vilistlaskond omalt poolt ainelist alust loomata.

Kordame veel kord — „Üliõpilasleht“ peab kujunema akadeemiliste ringkondade leheks.

---

„Üliõpilasleht“ ilmub Tartu üliõpilaskonna aj. keskesituse väljaandel.

Vastutav toimetaja: Peeter Treiberg.

Tegev toimetus: Ann Tamm, Josep Telman, Karl Peterson.

---

Toimetuse aadress: Tartu Ülikool, „Üliõpilasleht“.

Eesti Kirjast.-Ühisuse „Postimehe“ trükk, Tartus.